

дела руковођени властитом савешћу. Стога је Беук и читалац који гаји особине моралне непоткупљивости у времену када, нажалост, све има своју цену, али и писац оног, за многе непрочитаног, идеалног политичког програма којим настоји да фингира бољу државу. И стога, након читања романа о њему, остају питања која су већ постављена, али на које одговоре још нисмо нашли. И не мари – Марчетићев наратор то од нас није ни очекивао: он је само оставио свом „драгом читаоцу” на вољу жели ли да провири „иза завесе” (наслов последњег поглавља, али и стих Џонија Штулића из песме „Као и јучер”) и угледа оно неименовано зло које, а да тога није свестан, управља његовим животом, или да се пак брчка у бескрајном пространству опортунизма, живећи живот на начин на који је, ако је веровати приповедачу *Процеса*, скончао Јозеф К.

Драђана В. ТОДОРЕСКОВ

НА ЗГАРИШТУ ПРИЧЕ

Срђан Срдић, *Саџоревања*, „Књижевна радионица Рашић”, Београд 2014

*Узмиће шаку свежег њејела
или било чега што је прошло
и видећете да је то још увек вајра
или да то може бити.*

Бранко Миљковић

Након два романа – *Мртво поље* (2010) и *Сайори* (2013) и једне збирке прича – *Есџирандо* (2011), млади кикиндски аутор Срђан Срдић се прошле године читалачкој јавности представио још једном збирком прича – *Саџоревања*, за чији синопсис је награђен стипендијом Фонда „Борислав Пекић” за 2010. годину. Остајући доследан поетици из претходних прозних остварења, Срдић је створио дело које се одликује тамном атмосфером и специфичним језичким третманом због којег се поједине приче понекад налазе на ивици херметизма. Бавећи се, како је рекао у једном интервјуу, проблемом идентитета и експериментишући са формом приче, овај аутор је показао сву раскошност свог талента, а његове приче отвореност за тумачење.

Као и претходна, и ова збирка садржи девет прича које су махом исприповедане из првог лица и које карактерише осећај безнадежности и тескобе. Већ од прве приче – „Лаку ноћ, капетане” – сусрећемо се са морално осакаћеним ликовима који отаљавају своје (брачне) обавезе и дане, живећи на рачун неких прошлих времена. Тако у поменутој причи

сусрећемо неименованог капетана који, лежећи у болници и чекајући да му ампутирају ногу, пребира по сопственој прошлости и тражи оправдања за све оно што му се дешава(ло) последњих година. Ова прича је пре свега интересантна због својих формалних карактеристика, јер се основни текст приче – капетанова „исповест” – смењује са фуснотама у којима читамо мисли односно солилоквиј његове жене Лелице. На тај начин, симултано, можемо да пратимо о чему и на који начин размишљају ови на први поглед само физички раздвојени супружници. У поређењу са осталим причама, за ову бисмо могли рећи да је најмање херметична и да нема значајније двосмислености у њеном тумачењу. Могуће је испратити и интертекстуалну везу између лика „капетанице” и лика Џојсове Моли Блум (чак се и оба монолога завршавају оним потврђујућим – „да”), јер обе, док ишчекују повратак својих мужева, опсервирају своја (нага) тела и готово све време размишљају о сексу. Аутор на тај начин, попут Џојса, сугерише да модерног Одисеја, који је опет далеко од *йраво* Одисеја, неће код куће дочекати верна и брижна Пенелопа, већ лукава и препредена „мачкамачкамачка” (стр. 12).

Приче које потом следе доносе много мрачније и неспокојније расположење, док језик постаје тежи и непроходнији. У причи „Пацов сањари” Срдих кратким и одсечним реченицама покушава да прати ток људске мисли и, по аналогији са темпом мишљења и живљења данашњег човека, наметне одговарајући темпо читања. Опет срећемо морално проблематичне ликове који изгарају од жеље да у тајности буду оно што никако не би смели да буду у јавности, због чега у илегални проналазе „своја четири сата на дан” (33). Да би удовољили својим страстима и поривима, ликови попут малог Лакија, председника Одбора за родну равноправност, долазе у конфликт сами са собом, као и са особама које су им блиске и драге, или би барем то требало да буду. Срдих овде тематизује проблем порнографског „четовања” преко интернета, као и могуће гротескне реперкусије таквих радњи. На крају ове приче аутор *Саџоревања* уводи мотив провинције, као злослутне и, рекли бисмо, дијаболичне средине, који ће много опширније и садржајније бити разрађен у причи која по редоследу прати ову – у „Оловном каруселу”. Четири приче – „Summertime”, „Голем”, „Еспирандо” и „Прича о томе како се И. И. помирио са И. Н.” – написане су у форми дужих и краћих фрагмената који се надовезују један на други и на тај начин граде приповест. Осим бриге о језику, стиче се утисак да је аутору изузетно стало до атмосфере у причама, што се донекле може видети и по кулисама у које су приче смештене. Наиме, свака од ових сторија, изузев можда приче „Summertime”, одиграва се у замраченим и магловитим просторима познатих и непознатих локација из којих вребају неуспех, опасност и смрт. Поменимо тако једну од најбољих прича у читавој збирци – „Голем” – која се ослања на прашку легенду о бен Левијевом голему и која, попут

Пекићевог романа *Како ујокојићи вамџира*, говори о терету ношења истине и о повампирираним духовима из прошлости. Срдић стрпљиво гради причу, осликавајући унутрашње стање Павела Черног, протагонисте и приповедача, који се нервозно и грозничаво бори са сопственом савешћу, кријући се иза каријере познатог и угледног писца. Аутор указује на могући несклад између званичних историјских чињеница и догађаја који су се стварно одиграли, а за које знају само (преживели) појединци. Читаоци тако постају сведоци искривљене стварности и величања погрешне особе, све док се овој особи промењени контекст, у виду металне палице, не обије о главу.

Честе имплицитне и експлицитне алузије на свет високе и популарне културе показују ауторову тежњу да кроз интертекстуалност своје приче учини живљим и изазовнијим за тумачење. Срдићу је посебно стало до музичких референци, што се види по цитатима и парафразама које се налазе на почетку или унутар прича. Овом писцу је такође стало и до постичког континуитета, о чему, између осталог, сведочи и наслов шесте приче, који је идентичан наслову претходне збирке прича. Реч „еспирандо” је италијанског порекла, потиче из музичког света и значи замирање/умирање/издисање (Вујаклија), што се може довести у везу и са насловом ове збирке, као и са садржајем већине прича. Срдићеви ликови су *ликови на измаку*, и то на измаку среће, љубави, морала, друштвеног значаја, успеха, због чега осећају егзистенцијалну и идентитетску угроженост. Њихово сагоревање директно је пропорционално сагоревању језика и приче и зато не чуди што приповедач последње приче каже: „Нико не очекује ништа од приче, нико паметан” (150). „Постоји папир”, каже наратор, „и постоји ватра и то је све што постоји” (149). Међутим, та последња прича – „О вратима”, написана у албахаријевском стилу и маниру, ипак оставља трачак светлости и наде. Јер, чак и када врата приповедачаевог потенцијалног успеха остану затворена, увек преостаје уметност, као *проширено њодручје борбе* које пружа прилику појединцу да буде примећен и да исприча своју причу чак и иза неотворених врата. Схватимо да се и од/са згаришта и крхотина света/језика/ приче може поново пронаћи и испричати прича. Да ли ће то бити прича коју, што би рекао Шекспир, прича идиот, а која је пуна буке и беса и, напоследку, не значи ништа, остаје на аутору да одлучи.

Оно што би се, с једне стране, могло замерити аутору *Сагоревања* уједно је и оно што би се, с друге стране, могло похвалити, а то је превелика *ошечалосиј* језика и форме. Наиме, поједини делови неких прича, а врло често и читаве приче, заиста су на граници разумљивости, што свакако неће представљати велико задовољство просечном читаоцу ове књиге. Међутим, иако рачуна с тим да неће имати велики број читалаца и да се његове књиге неће препоручивати свакоме, Срђан Срдић не пристаје на компромисе. Особеност његове прозе, која се најпре огледа

у великој посвећености језику, стекла је своје поборнике међу компетентнијим читаоцима, што несумњиво импонује овом писцу. Е, сад, да ли ће Срдић постати радикалнији у својим наредним књигама, у шта аутор овог текста сумња, или ће учинити помак ка већој разумљивости, остаје да се види, али оно што је сигурно јесте то да збирка *Сагоревања* представља значајан допринос српској приповедачкој уметности.

Срђан ВИДРИЋ

НОВА НОВОСАДСКА УРБАНОЛОГИЈА, VOL. 0.5

Зоран Ђерић, *Ујоштреба града*, „Агора”, Зрењанин 2014

Чини се да Нови Сад има невероватну предност при урбанолошким истраживањима. То је град о коме можете написати студију примамљивог наслова попут *Ујоштреба града*, а да у питању не буде тек маштовитост аутора. У таквој синтагми налази се и лепо парафразиран наслов једног великог новосадског романа, могућа скривена алузија на неке Лефеврове цитате (који су неретко говорили о инферналности града) и, на крају, одлично упућивање на феномен наратолошког „коришћења” Града од стране писаца. Овакав наслов потпуно осликава и примамљивост књижевног истраживања Зорана Ђерића, који се у *Ујоштреби града* ухватио у коштац са једном фантастичном темом српске књижевности – мотивским и наративним третирањем Града у савременој прози новосадских аутора, што је проблематика коју је аутор потом покушао да продужи теоријом (а ово је тек посласаница!) да се сам термин „новосадска књижевност” може поставити не само као географска већ и као специфична стилско-тематска одредница. Одлична и иновативна претпоставка за понекад сувише монолитизирану српску науку о књижевности, још боља за Нови Сад, а изузетно повољна и за друге градове попут Крагујевца, Суботице, Ниша или Чачка, који би се можда, поведени квалитетним примером, одлучили за сличне истраживачке подухвате.

Пред Ђерићем се, дакле, нашао огроман изазов: истраживање новосадске урбанологије, којој у књижевној науци скоро да није посвећено пажње, и то на примеру дела која су већином и даље део књижевне садашњости, а не књижевне историје. Изазов је то у коме би аутор морао вешто и опрезно да барата модерним наратолошким и социолошким теоријама, да добро познаје историју простора који посматра, као и да нађе удобну границу између дискурса књижевне критике и књижевне теорије/историографије. Идући даље, истраживач би се том приликом морао посветити сложеном микрокосмосу новосадских савремених аутора